

Les facultés de médecine des universités royales
de Budapest et de Kolozsvár. Bp., 1909

Az I. sz. SEBÉSZETI KLINIKA

írta: Prof. Dr. Dollinger Gyula, klinikaigazgató

I. Történet

Egyetemünk első sebészprofesszora a bécsi **Plenck József** volt, aki korábban szülővárosa orvosi karán oktatott anatómiát, sebészetet és szülészeti. Nálunk is együttesen oktatott sebészetet és szülészeti, 1770-ben kezdett oktatni Nagyszombaton, majd 1777-ben Budán. Itt a sebészeti tanszéknek csak néhány ágya volt a régi Szent János kórházban, amely akkoriban szegényház volt. A Plenck által írt tankönyv egy bizonyos ideig kötelező volt, majd 1782-ben elhagyta Magyarországot, hogy kémiai és botanikát tanítson a bécsi Josephinumban. **Stáhly György** volt a következő tanszékvezető, akinek első évében az Egyetemet áthelyezték Budáról Pestre, és a sebészeti tanszék, továbbra is kevés ágygal, a városi kórházba került át.

Stáhly-t, **Eckstein Ferenc** adjunktus¹ követte, 1802-ben helyettes², majd 1803-tól rendes tanárként³. Eckstein 1826-ig volt tanszékvezető. Utána **Stáhly Ignác** következett, korábban adjunktus¹, később anatómiaprofesszor, 1826-tól 1843-ig tanszékvezető. 1840-től, protomedikussá történő kinevezése után, **Piskovits János** helyettesítette. 1843-ban **Balassa Jánost**, egy 28 éves fiatalembert, neveztek ki a tanszék élére. Balassa Egyetemünkön folytatott tanulmányai után Wattmann egyik tanársegéde⁴ lett Bécsben. Az 1848-as szabadságharc után nem oktathatott, de 1851-ben visszakapta a tanszéket és haláláig, 1868-ig a vezetője maradt. Balassa zseniális sebész és professzor volt: Skoda és Rokitanszky iskolájából ötletet merítve, a klinikát az európai klinikák szintjére emelte, munkái nem csak magyarul, hanem németül és franciául is megjelentek. Balassa külön műveket írt az arcplasztikáról és a sérvekről, valamint számos cikket jelentetett meg folyóiratokba. Ezek a művek olyan kiemelkedők, hogy mindig örömmel

¹ adjoint

² suppléant

³ professeur titulaire

⁴ assistant

olvassuk azokat. Pedig Balassa is igen szerény felszereléssel rendelkezett: tizenhat éven át csak 13 betegágya volt, később 27 lett.

Kovács József, Balassa utódja 1868-1870-ig helyettes², 1870-1897-ig rendes tanár³ volt. Először sikerült 38-ra növelnie az betegágyai számát, majd elérte, hogy egy sebészeti klinika épüljön az Üllői út és Mária utca sarkán. Ez a klinika, amely 1877-ben nyílt meg, tökéletesen megfelelt a kor igényeinek. A Klinika 80 ágygal rendelkezett, egy operáló- és tanteremmel, egy könyvtárral, egy professzori szobával és két tanársegédi⁴ lakással. A holttesteken végzett műtéti gyakorlatokat egy másik épületben, három helyiségben végezték el, amelyek akkoriban az Anatómiai Intézethez tartoztak. Kovács létrehozott négy fizetéses és négy fizetés nélküli gyakornoki posztot. A professzor gégemetszésről, húgykőről, húgycsőszűkületről, stb. publikált és feltalált egy elektromos jelzőkészülékes golyókiemelő műszert. A műtéti technikája tökéletes volt.

1897-ben **Dollinger Gyulát**, Kovács professzor egyik régi tanársegédét egyhangúlag megválasztották utódnak. Dollinger az ambuláns betegek számát napi 100-ról 200-ra növelte. A rendelő/ambulancia most új és régi betegeket is fogad, valamint mindenkit, aki teljes gyógyulása előtt hagyja el a Klinikát.

A nagy beteggondozó/rendelőintézet célja, hogy az orvostanhallgatók megismerkedjenek a sebészeti gyakorlattal. A teljes sebészetet tartalmazó oktatási program lényeges pontja, hogy az orvostanhallgatók ne csak a műtét előtt és alatt, hanem utána is lássák a betegeket és kövessék a betegségek különböző fázisait.

A következő statisztika a klinika elmúlt tíz évében elvégzett műtéteket sorolja fel:

Gasser-dúc eltávolítása trigeminus neuralgia miatt - 22

Arteria carotis primitiva lekötése – 7

Nyelvrák – 32

Gyomorfisztula (sipoly) – 38

Gyomor-bél fisztula – 92

Gyomorrezekció – 15

Sérvek – 816

Vakbélgyulladás – 135

Nyaki tuberkulotikus ganglion szubkután eltávolítása – 200

Golyvák – 143

Mellrák –	137
Savós mellhártyagyulladás –	83
Echinococcus hepatis (galandférgesség) –	37
Epekő –	62
Vese eltávolítása –	29
Kőzúzás –	61
Kőmetszés –	44
Krónikus vállficam visszahelyezése lapocka alatti ín (tendo musculi subscapularis) bemetszésével –	26
Krónikus könyökficam visszahelyezése –	28
Alsó végtagok csontmetszése/vésése (osteotomia membrorum inferiorum) –	23

Az idő múlásával az 1875-ben épített épület túl szűkössé vált osztályaink⁵ számára. Az épületet átadtuk a bőrgyógyászati és bőrbujakórtani⁶ tanszéknek. Az I. sz. Sebészeti Klinika egy új épületben foglalt helyet, amelyet kifejezetten Dollinger professzor utasításai szerint építettek Korb és Giergl építészek az Üllői úton, a régi botanikus kertben.

⁵ services

⁶ syphilitiques

II. Berendezés

Az új Klinika egy szuterénből, egy földszintből és két emeletből áll, illetve egy harmadik emeletből áll, amely utóbbi a betegápoló nővérek⁷ hálótermeként szolgál.

Az alagsorban két helyiség található a központi konyháról érkező élelmiszerek elosztására, amelyeket egy speciális teherfelvonóval küldenek az első és második emeleti étkezőkbe/ebédlőkbe. A többi felvonó arra szolgál, hogy az épület két szárnyában levigye az alagsorba a szennyest és a használt kötözőszereket. A szennyest egy speciális helyiségbe viszik, majd egy alagúton/folyosón keresztül a mosodába. A használt kötözőszereket dobozokba helyezik, melyeket kocsik szállítanak egy speciális terembe, ahol elégetik azokat. Az alagsorban van még:

1. kötözőszerek és lenyomatok raktára és előkészítő helyisége
2. kötözőszerek sterilizálója
3. kötözőszerek elégetésére szolgáló helyiség
4. „ortopédiai tornaterem”
5. ortopédiai gépműhely
6. sötétszoba, amely össze van kötve a földszinti fotóműhellyel
7. kísérleti kisállatok helyisége a szükséges ketrecekkel, összeköttetésben a földszinti laboratóriumokkal
8. a betegek ruhatára
9. raktár
10. halottas szoba, ahol a holttestek maradnak Bonctani Intézetbe történő átszállításukig
11. a portás, az előadói (tantermi/műtői) segéd⁸, a szerelő és az ápolók szálláshelyei

A földszinten a bal szárnyban történnek az ingyenes rendelések, melyet egy külön bejáratral és egy kocsifeljáróval lehet megközelíteni. Itt található az ügyeletes orvos⁹ szobája is, aki így szükség esetén azonnali segítséget tud nyújtani a betegeknek. A rendelők előtt egy hosszú folyosó található két falmélyedéssel¹⁰ és padokkal, ez szolgál váróteremként. A folyosóról lépünk be a kezelőhelyiségekbe¹¹ (*vizsgálókba*), amelyekhez vetkőző- és öltözőszoba tartozik. A folyosón a betegkísérő (*betegirányító*)¹²

⁷ infirmières religieuses

⁸ garçon d’amphithéâtre

⁹ médecin de service

¹⁰ „A hosszú folyosón és lodzsia szerű köblösödéseiben padok vannak a várakozó ambuláns betegek részére”

¹¹ salles d’examen

¹² garçon de service

mutatja meg minden betegnek, hogy melyik terembe kell mennie. Négyféle rendelés van, mégpedig:

1. sebészeti rendelés: sebesülések/sérülések, gyulladások, tályog, egy vizsgálóval és egy műtővel, ahol egy tanársegéd¹³ (*főorvos*), két műtőnövendék¹⁴ (*rezidens*) dolgozik, valamint 10-12 orvostanhallgató, akik kéthetente cserélődnek.
2. sebészeti rendelés: a csontok és az ízületek megbetegedései, egy tanársegéddel, két műtőnövendéssel és 6 orvostanhallgatóval
3. urológiai rendelés, egy tanársegéddel, egy műtőnövendéssel és 2 orvostanhallgatóval
4. gégészeti rendelés, egy tanársegéddel és 2 orvostanhallgatóval

A jobb szárnyban található:

1. szövettani, kémiai, bakteriológiai laboratóriumok, összekötve a kísérleti állatok alagsori helyiségével
2. alkoholban vagy szárazon konzervált preparátumok múzeuma
3. könyvtár és olvasóterem
4. orvosok étkezője
5. két műtőnövendék lakása
6. az **első tanársegéd**¹⁵ lakása
7. orvosok fürdőszobája

A földszint középső részén találhatjuk a portásfülkét és a bejáratot a portás lakásába, az előcsarnokból balra; jobbra pedig a felvonót, amelybe befér egy ágy, két orvos és egy *cseléd*¹⁶. Az előcsarnokból egy széles lépcső vezet a földszinti folyósóra, ahonnan beléphetünk a váróterembe, a professzori irodába és a professzori mosdóba.

Jobbra egy kis konferenciaterem található a tanársegédek számára, középen pedig a lépcső, amely a nagy előadóterembe¹⁷ vezet. Az előadóteremtől jobbra és balra

¹³ chef de service

¹⁴ médecins internes

¹⁵ 1er assistant

¹⁶ domestique

¹⁷ „amfiteátrális tanterem”

váróterem helyezkednek el a férfi- és nőbetegek számára, valamint egy előkészítő és egy sterilizáló helyiség.

A nagy előadóteremnek csak az egyik oldala érintkezik a Klinika épületével. Főként a dupla vitrines üvegfal felől jön a fény, amely észak felé néz.

Az előadóterem úgy van felszerelve, hogy műtétek elvégzéséhez is alkalmas. A hallgatók több padsorban ülnek, amelyek a széles terem három oldalán helyezkednek el. Öltözők és egyéb helyiségek is a hallgatók rendelkezésére állnak.

A padok alatt az előadásokhoz szükséges rajzok és eszközök tárolására alkalmas szekrények vannak. Az előadóterem két oldalát egy-egy (üvegezett) folyosó köti össze a klinika bal és jobb szárnyával.

Az első emelet a férfibetegek ellátására szolgál. Négy nagy, 11 ágyas kórterem, négy kicsi, 4 ágyas kórterem és négy 2 ágyas szoba található itt. Az erkélyek a nagy termek nyugati oldalára nyílnak.

Az első emeleten lakik még a másodtanársegéd¹⁸ és két ösztöndíjas. Az emelet bal oldali része a gennyedő betegeknek van fenntartva, jobb oldali része pedig a nem gennyedőknek. Minden részben van egy kötözőhelyiség, egy étkező és egy társalgó. A nőbetegek ellátására szolgáló **második emelet** hasonló módon van berendezve. Az északi szárnyban balra található egy aszeptikus műtő, jobbra pedig egy szeptikus műtő. A második emeleten is lakik két ösztöndíjas. A középső részben található az ápolónők¹⁹ étkezője és a kápolna, pontosan felette pedig a harmadik emeleten a hálószobák, ahova egy belső lépcsőn mehetnek fel. Nyolc *szolgálólány*²⁰ hálószobája is a második emeleten van.

A műtőtermekben mettlachi burkolat van, a falakon pedig fajanszcsempe. A fény az ablakok felől jön, melyek észak felé nyílnak és dupla ablaktáblával vannak ellátva. A két ablaktábla közötti rész tartja a hőt. Estéenként lámpaernyővel felszerelt ívlámpák világítják meg a termeket.

Minden műtőteremhez tartozik:

1. egy orvosi toalett
2. egy sterilizáló az eszközöknek és kötszereknek, desztilláló készülékkel és szárazgőzzel²¹

¹⁸ deuxième assistant

¹⁹ infirmières religieuses ≠ „női világi ápolónők”

²⁰ servantes

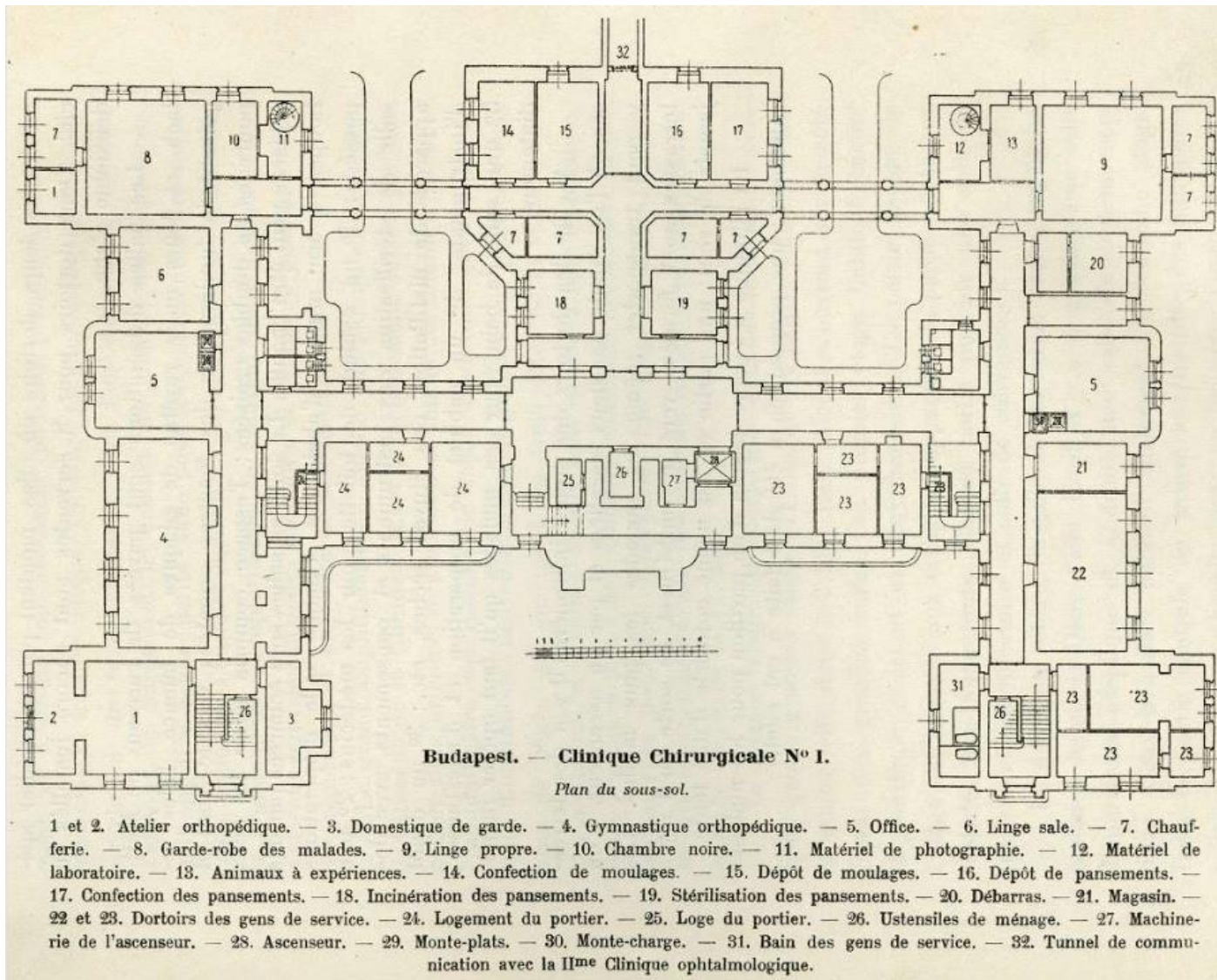
²¹ étuves sèches

3. egy eszközraktár
4. egy előkészítő és érzéstelenítő helyiség
5. egy fürdőszoba az azonnal operálandó betegek számára

A betegápoló nővérek²² hálósobái mellett teraszok vannak, ahova két lépcsőn és egy felvonóval lehet felmenni. Ide a leggyengébb betegeket is fel lehet vinni. A teraszok észak-nyugati oldala zárt, hogy szélvédett legyen, egy részük pedig sátorral fedett.

A Klinikának szüksége van még egy pavilonra a fertőző betegek részére, egy javaslatot már készítettünk e cél érdekében.

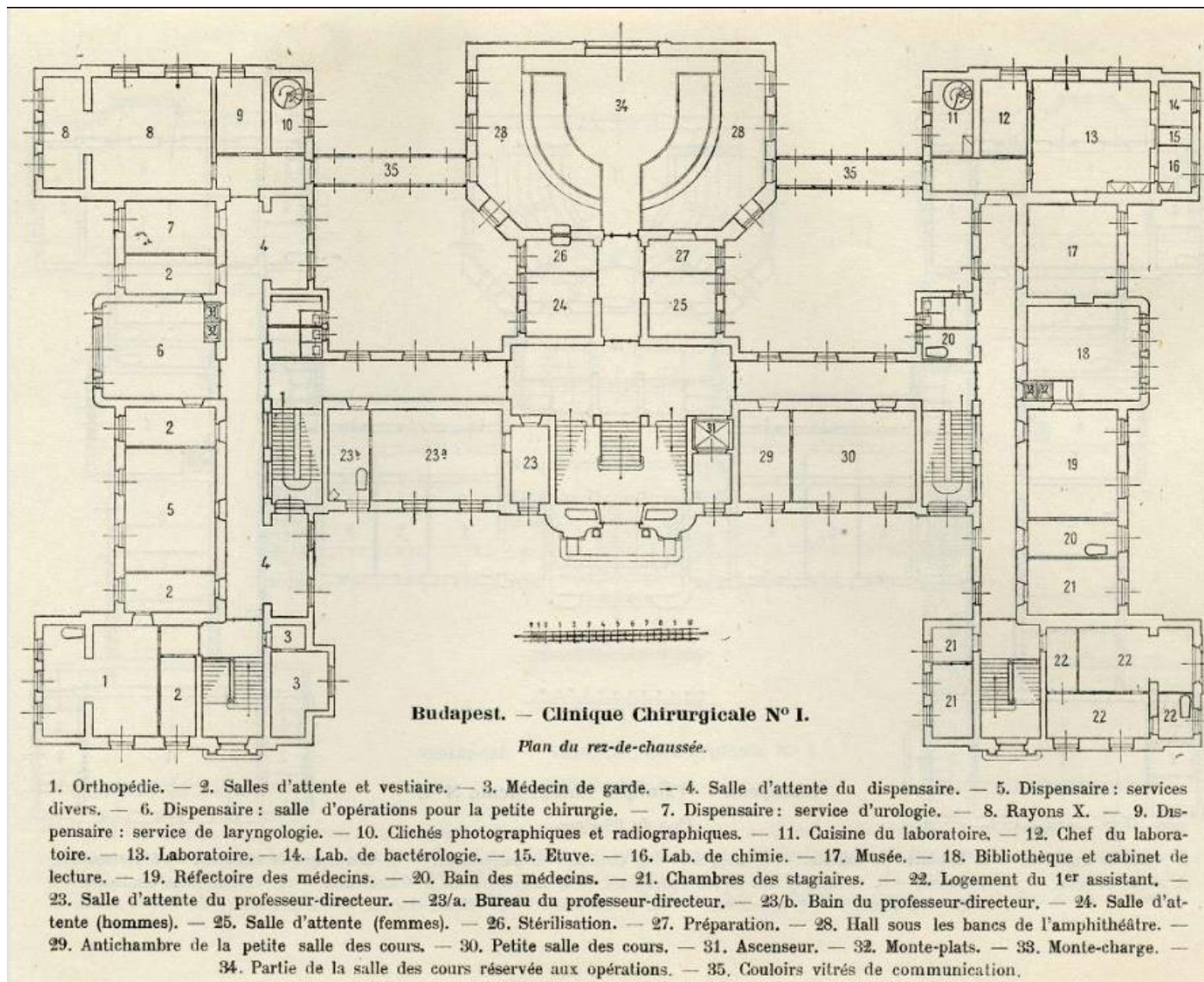
²² Sœurs infirmières

Szuterén alaprajz

- 1 és 2. Ortopédiai gépműhely
3. Ügyeletes személyzet
4. (Ortopédiai) tornaterem¹
5. Iroda/ételkiosztó helyiség
6. Szennyes ruha
7. Kazánház
8. Betegek ruhatára
9. Tiszta ruha
10. Sötétszoba
11. Fotográfiai eszköztár
12. Laboratóriumi eszköztár
13. Kísérleti állatok
14. Lenyomatok előkészítője
15. Lenyomatok raktára
16. Kötözőszerek raktára
17. Kötözőszerek előkészítője
18. Kötözőszerek elégetése
19. Kötözőszerek sterilizálója
20. Lomtár
21. Raktár
- 22 és 23. Személyzet hálószobái
24. Portáslakás
25. Portásfülke
26. Takarítóeszközök
27. Felvonó gépháza
28. Felvonó
29. Étel felvonó
30. Teherfelvonó
31. Személyzet fürdőszobája
32. Összekötő alagút a II. sz. Szemklinikához

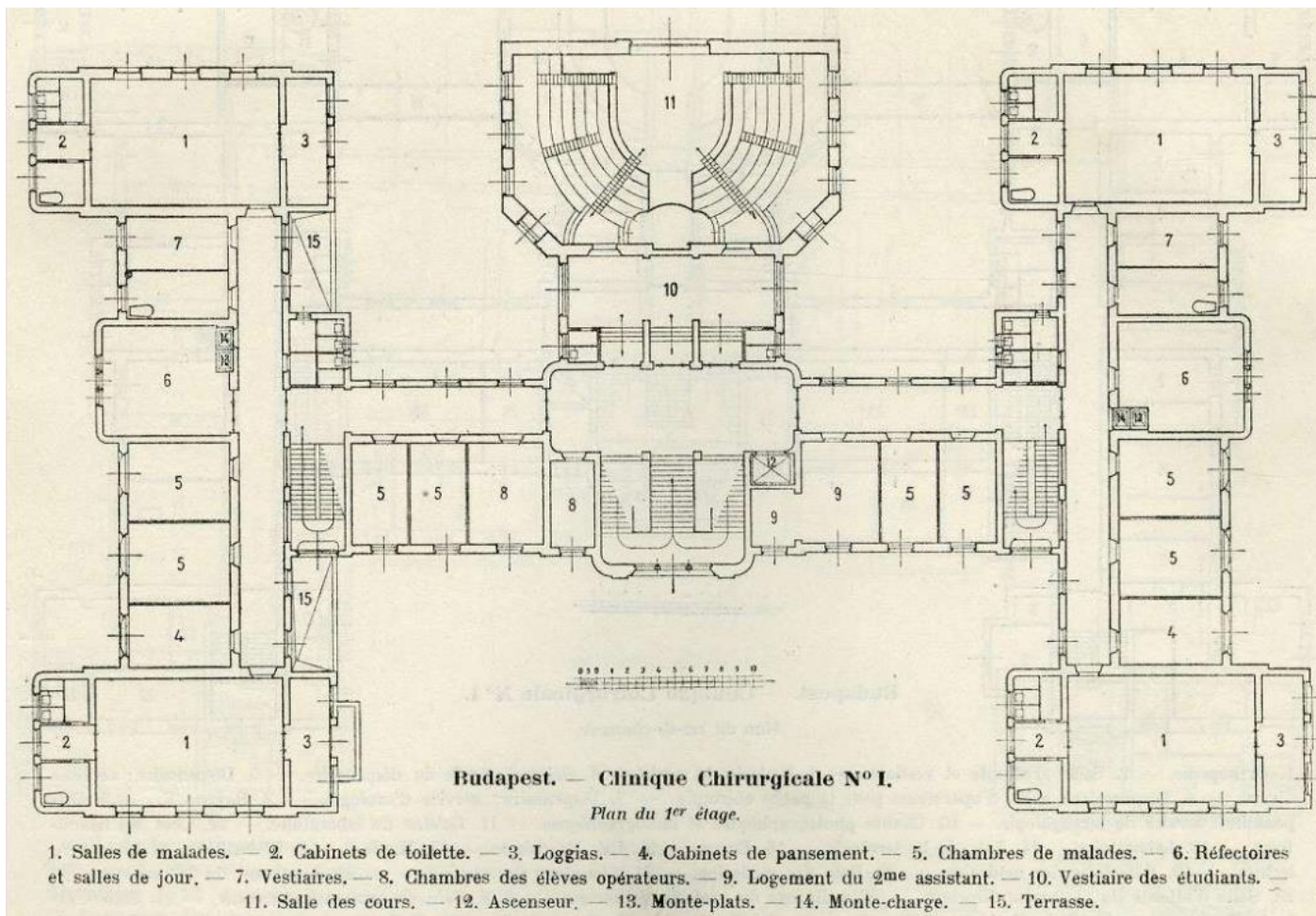
¹ „mekánikai gyógyító-kezelésre és ortopédiai gyakorlatra”

Földszinti alaprajz

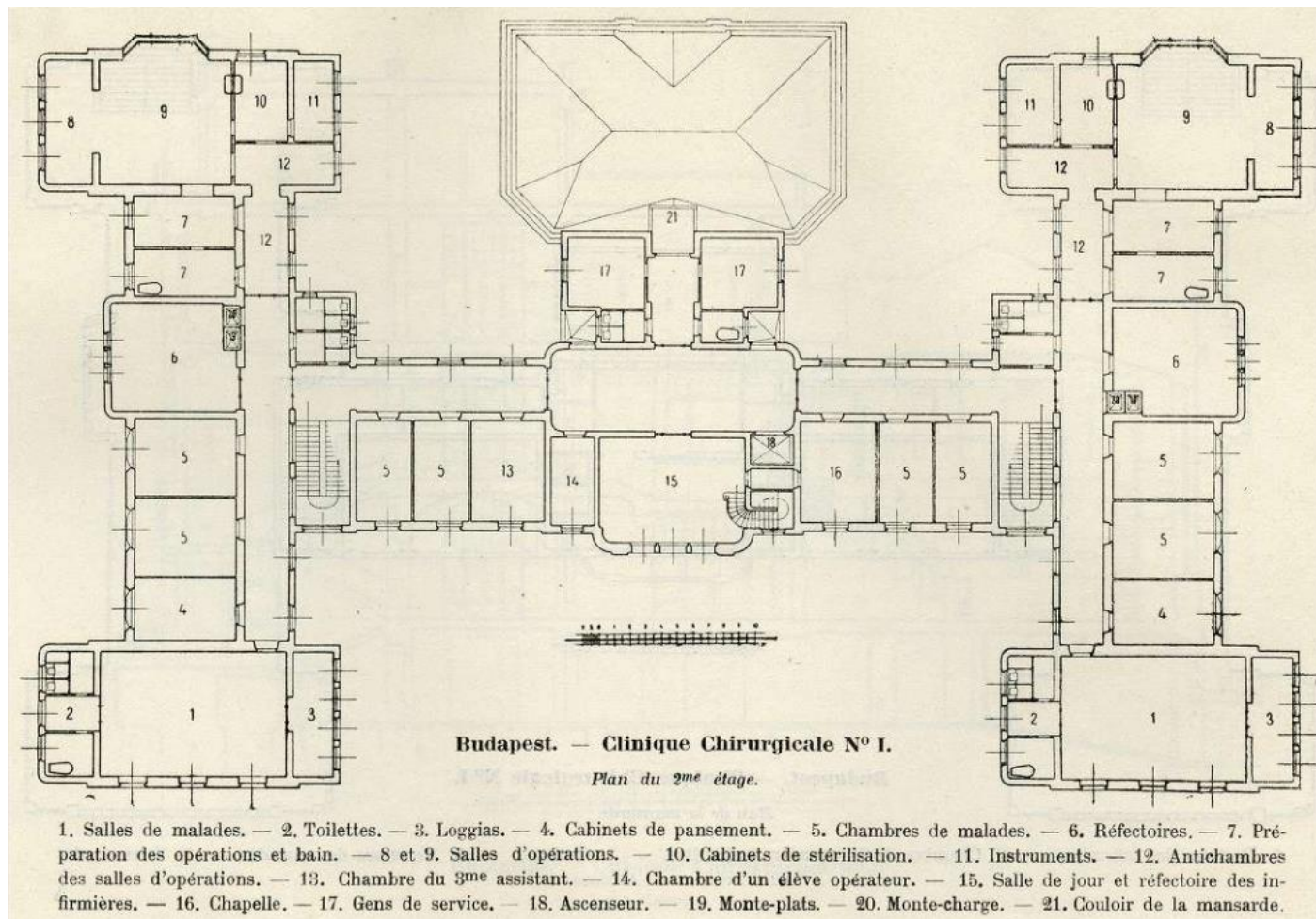
1. Ortopédia
2. Váróterem és öltöző
3. Ügyeletes orvos
4. Ambuláns váróterem
5. Ambulancia: különböző rendelések
6. Ambulancia: kissebészeti műtő
7. Ambulancia: urológiai rendelés
8. Röntgen
9. Ambulancia: gégészeti rendelés
10. Fényképezőhelyiség
11. Laboratóriumi elkészítő helyiség
12. Laboratóriumvezető
13. Laboratórium
14. Bakteriológiai labor
15. Sterilizáló /szárítókamra
16. Kémiai laboratórium
17. Múzeum
(fényképmúzeum és Röntgen-múzeum)
18. Könyvtár és olvasóterem
19. Orvosi ebédlő
20. Orvosi fürdőszoba
21. Gyakornokok szobái
22. Az „első” tanársegéd lakása
23. Igazgató tanári váróterem
- 23/a. Igazgató tanár irodája, b. fürdőszobája
- 24.-25. Váróterem (férfiaknak ; nőknek)
26. Sterilizáló helyiség
27. Előkészítő helyiség
28. Hall az előadóterem² padjai alatt
29. Kis tanterem előszobája
30. Kis tanterem
31. Felvonó
32. Ételfelvonó
33. Tetherfelvonó
34. Tanterem műtétek számára berendezett része
35. Összekötő (üvegezett) folyosók

² „amfiteátrális tanterem”

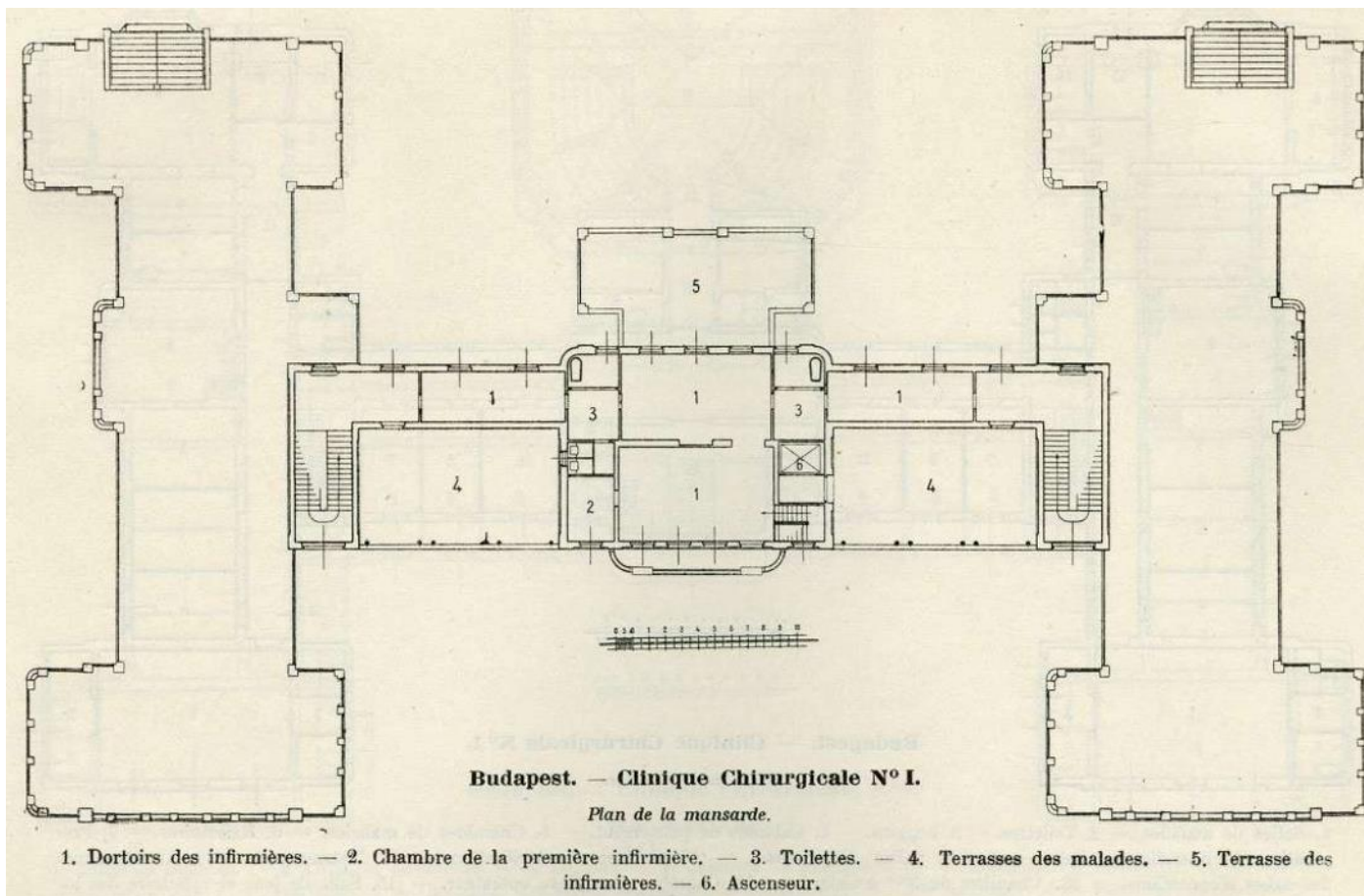
Első emeleti alaprajz

1. Kórtermek (betegtermek)
2. Fürdő, toalett
3. Lodzsa
4. Sebkezelő szobák
5. Betegszobák
6. Étkezők és társalgók
7. Öltözők
8. Műtőnövendékek szobái
9. A „másod” tanársegéd lakása
10. Orvostanhallgatók öltözője
11. Tanterem
12. Felvonó
13. Éte felvonó
14. Teherfelvonó
15. Terasz

Második emeleti alaprajz

1. Kórtermek (betegtermek)
2. Fürdő, toalett
3. Lodzsa
4. Sebköötöző szobák
5. Betegszobák
6. Étkezők
7. Műtéti előkészítő és fürdő
- 8 és 9. Műtőtermek
10. Műszersterilizáló szobák
11. Eszköztár
12. Műtőtermek előszobái
13. A „harmad” tanársegéd szobája
14. Műtőnövendék szobája
15. Ápolónők társalgója és étkezője
16. Kápolna
17. Személyzet
18. Felvonó
19. Ételfelvonó
20. Teherfelvonó
21. Feljáró a manzárdra

Manzárd alaprajz

1. Ápolónők hálószobái
2. Főnővér szobája
3. Fürdő és toalett
4. Teraszok a betegek számára
5. Terasz az ápolónők számára
6. Felvonó